

Turistički potencijal rudarske geobaštine oko Murskoga Središća

Touristic potential of coal mining geoheritage in Mursko Središće area

Mihaela Mesarić

Međimurska priroda, Trg međimurske prirode 1, Križovec, 40315 Mursko Središće

E-mail: mesaric@medjimurska-priroda.info

Sažetak: *Antropogeni reljefni oblici, uzvišeni (nasipani) reljefni oblici lokalnog naziva halde i udubljeni (iskopani) reljefni oblici, lokalnog naziva grabe u kulturnom krajobrazu u okolici Murskoga Središća rezultat su djelatnosti rudarstva ugljena i primjer su rudarske geobaštine. U radu se utvrđuje turistički potencijal predmetne rudarske geobaštine korištenjem anketne metode i metode dubinskog intervjua. Većina anketiranih ispitanika mišljenja je da je halde i grabe potrebno očuvati zakonskom zaštitom te koristiti za potrebe turizma i rekreacije. Utvrđen je značajniji turistički potencijal rudarske geobaštine oko Murskoga Središća koju je potrebno integrirati u turističku ponudu glavne destinacije boravišnoga turizma Međimurske županije – Toplice sveti Martin i povezati s ostalim komplementarnim oblicima turizma.*

Ključne riječi: *krajobraz, Mursko Središće, rudarska geobaština, turistički potencijal*

Abstract: *Anthropogenic relief forms, elevated (mounds with piled material) relief forms locally called halde and concaved (excavated) relief forms locally called grabe, within the cultural landscape around Mursko Središće are the result of coal mining activities and example of coal mining geoheritage. The touristic potential of mining geoheritage is examined through the methods of opinion poll survey and deep interviews. The majority of examinees has the attitude that anthropogenic relief forms should be legally protected and used for tourism and recreation purposes. Significant touristic potential of mining geoheritage was determined around Mursko Središće and it should be integrated into tourism*

market of the main destination of residential tourism in Međimurje County - Sveti Martin Spa - and thus connected with other complementary tourism forms.

Key words: *coal mining geoheritage, landscape, Mursko Središće, touristic potential*

1.Uvod

Osnovna geografska karakteristika turističkoga prometa u Hrvatskoj je neravnomjerna distribucija. Većina prometa se odvija u primorskom dijelu Hrvatske i to u turističkim regijama Sjeverno i Južno primorje (Curić i dr., 2012). Na području Međimurske županije većina jedinica lokalne samouprave nema turistički promet ili ima vrlo niski i niski stupanj turističkoga razvoja. Od 25 jedinica lokalne samouprave u Međimurju samo Općina Sveti Martin na Muri ima umjeren stupanj turističkog razvoja (Curić i dr., 2012) što je prije svega povezano s Toplicama sveti Martin koje su za područje Međimurske županije pol razvoja turizma.

U okolici Murskoga Središća nalazi se 38 antropogenih reljefnih oblika koji su rezultat djelatnosti rudarstva ugljena. Njih 36 su uzvišeni (nasipani) reljefni oblici, lokalnoga naziva *halde*, a 2 su udubljeni (iskopani) reljefni oblici, lokalnoga naziva *grabe*. Uzvišeni reljefni oblici se vežu uz jamski način vađenja ugljena, a udubljeni uz površinski. Antropogeni reljefni oblici u kulturnom krajobrazu u okolici Murskoga Središća rezultat su djelatnosti rudarstva ugljena i primjer su rudarske geobaštine (Mesarić, 2015) čiji se turistički potencijal utvrđuje u ovom radu.

2.Cilj i metodologija istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi turistički potencijal rudarske geobaštine oko Murskoga Središća. Uz analizu strateških dokumenata navedeno će se utvrditi korištenjem dviju glavnih metoda istraživanja: anketne i dubinskog intervjua.

Ciljana populacija anketnog istraživanja su stanovnici sa stalnim prebivalištem na području Grada Mursko Središće. Istraživanjem je obuhvaćeno 150 stanovnika ili 2,38 % od ukupnog broja stanovnika Grada Mursko Središće. Anketa je provedena u prvoj polovici srpnja 2015. godine u 5 naselja navedene jedinice lokalne samouprave, proporcionalno broju stanovnika u ukupnom udjelu stanovnika pa je u naselju Mursko Središće anketirano 82 stanovnika, Peklenici 29, Hlapičini 16, Križovcu 15 i Štrukovcu 8. Prema spolu 50 % ispitanika su ženskog spola te 50 % muškog. Definirano je 6 dobnih skupina i to: ≤ 20 godina, 21 – 30 godina, 31 – 40 godina, 41 – 50 godina, 51 – 60 godina te ≥ 61 godina. U

svakoj dobnoj skupini je ispitano 25 osoba. Prema stupnju obrazovanja 18 % ispitanika je imalo završenu osnovnu školu, 68 % srednju (trogodišnju ili četverogodišnju) školu, 8 % višu školu te 6 % visoku ili fakultet. Ni jedan ispitanik nije imao završen magisterij ili doktorat znanosti. Anketni upitnik sastojao se od 9 pitanja i to 8 zatvorenoga tipa i 1 otvorenoga. Pitanja zatvorenoga tipa su bila u tri oblika – pitanja oblika DA/NE, oblika višestrukoga odabira te oblika ocjenjivanja primjenom Likertove skale. Anketiranje je provedeno tehnikom *licem u lic*, odnosno izravno.

U cilju stjecanja novih spoznaja korištena je i metoda dubinskog intervjua. Intervjui su provedeni u razdoblju od studenoga 2014. godine do ožujka 2015. godine. Cilj dubinskih intervjua bio je utvrđivanje trenutnoga stupnja turističkoga razvoja Murskoga Središća te mogućnosti i problematike njegovog razvoja. Dubinski intervjui su obavljeni na uzorku od 15 osoba, a razgovori su za potrebe pisanja izvještaja snimani. Intervjuiranih 15 kazivača su predstavnici jedinica lokalnih samouprava, turističkih zajednica, razvojnih agencija, ustanova, udruga i glavnih nositelja sadašnjih turističkih proizvoda.

3. Stupanj, mogućnosti i problematika turističkoga razvoja Murskoga Središća

Intervjuirani predstavnici Grada Mursko Središće i Turističke zajednice Grada Mursko Središće iznose činjenicu da se o razvoju turizma na području njihove jedinice lokalne samouprave značajnije promišlja posljednjih 15 godina, usporedno s intenzivnijim razvojem turizma na području Međimurske županije. Turistička zajednica Grada Mursko Središće je osnovana 1999. godine, a zaposlenu djelatnicu na pola radnoga vremena ima tek od 2013. godine. O turističkom potencijalu bogate rudarske prošlosti povezane s vađenjem nafte i ugljena razmišlja se usporedno s preuređenjem kompleksa Cimper od 2004. godine kada počinje okupljanje živućih rudara i njihovih obitelji na blagdan Sv. Barbare – zaštitnice rudara. Godine 2009. Grad Mursko Središće obilježava mjesto rudarske nesreće kod halde uz jamu Maj III. Nadalje, 2010. godine je realiziran projekt Rudarsko-murski poučni put koji je duljine 12 km, a obuhvatio je najznačajnije lokalitete okolice Murskoga Središća, prije svega značajnih za rudarstvo ugljena i onih u području uz rijeku Muru. Turističko-informativni centar (TIC) u središtu naselja Mursko Središće oformljen je 2011. godine, a u istom razdoblju (kraj 2009. – početak 2012. godine) Grad Mursko Središće je projekt partner u projektu Ekomuzej Mura sufinanciranom iz prekograničnoga programa IPA SI-HR za čijega je trajanja uređen lokalitet Pekel u Peklenici značajan po najranijoj eksploataciji nafte u Hrvatskoj. U narednom razdoblju planira se unaprijediti turistička signalizacija prije svega korištenjem modernih tehnologija, a od značajnijih projekata ističe se uređenje tzv. Kuće

rudara (gruntište u Murskom Središću koje će prezentirati način života rudarske obitelji tijekom sredine XX. stoljeća) te rekonstrukciju ulaza u rudarsku jamu na haldi kod jame Udarnik. Kao najznačajniju manifestaciju Grada Mursko Središće navodi se Ljeto uz Muru.

Turistička zajednica Međimurske županije i Regionalna razvojna agencija Međimurje kao dva najznačajnija problema razvoja turizma na području Murskoga Središća ističu nedostatak razvojnih dokumenata na razini Grada. Drugi je nedostatak ljudskih resursa u sektoru turizma. Sadašnje ljudske resurse je potrebno značajno ojačati. Prilikom izrade važećih strateških dokumenata za sektor turizma Međimurske županije, rudarska geobaština nije percipirana kao turistički potencijal. Percipiran je povijesni značaj rudarstva u okolici Murskoga Središća, ali ne i značaj elemenata u krajobrazu koji su rezultat te djelatnosti. Također, Grad Mursko Središće bi trebao kreirati manifestaciju koja bi se bazirala na povijesti rudarstva ugljena i nafte.

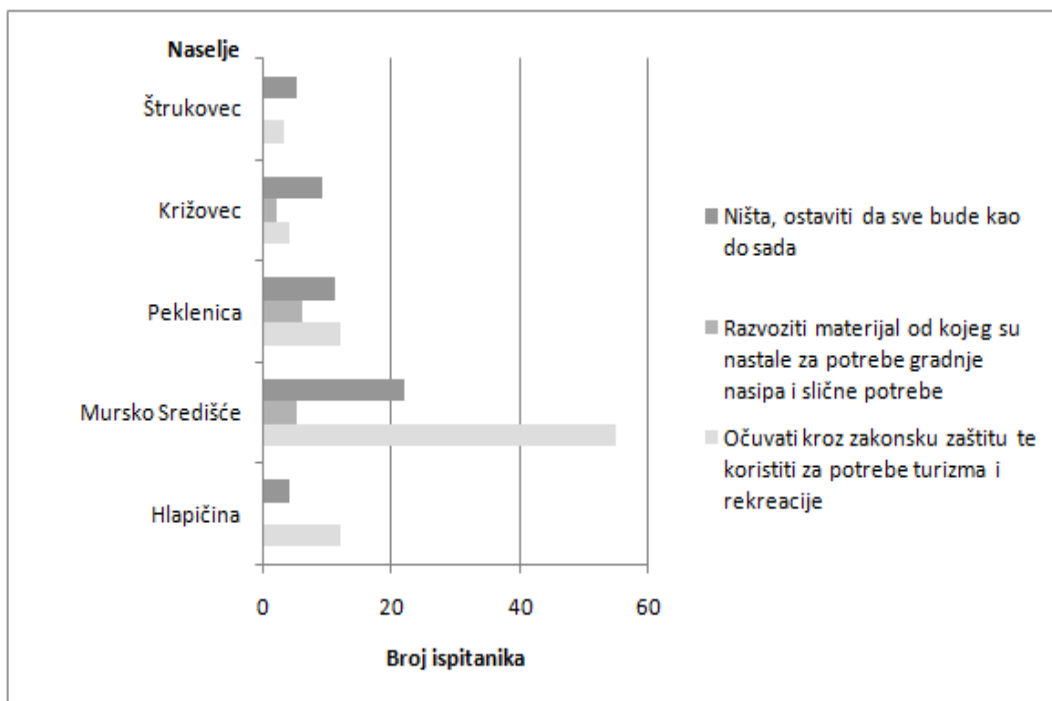
Većina kazivača koji su nositelji određenoga oblika turističke ponude kao problem daljnjega razvoja turizma okolice Murskoga Središća ističu ljudske resurse. Također, ističu da se postojeća turistička infrastruktura ne koristi dovoljno u turističke svrhe već samo povremene rekreativne svrhe (primjerice sadašnji Rudarsko-murski poučni put). Turističke agencije u svojim turističkim aranžmanima nude marginalno sadržaje s područja Grada Mursko Središće: razgled središta naselja Mursko Središće, edukativni sadržaji u Centru za posjetitelje u Križovcu te razgled obilježja naftnom rudarstvu u Peklenici.

Kazivači su percipirali i potrebu povezivanja poljoprivrede i turizma te shvaćanja manifestacija prije svega kao atrakcije za turiste. Jedan od kazivača navodi: *Manifestacije je potrebno komercijalizirati. Smisao manifestacije jest da se nešto zaradi od turista.* Prepoznata je i važnost prezentacije baštine te korištenje modernih načina interpretacije. Sadašnji način interpretacije prirodne i kulturne baštine potrebno je poboljšati.

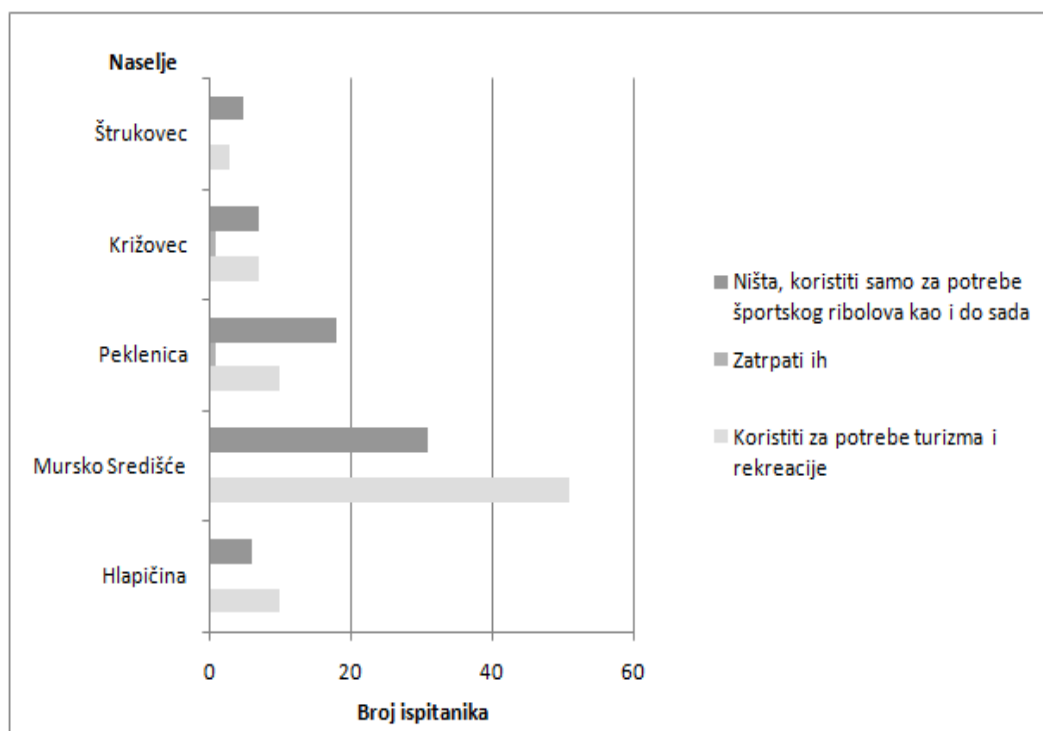
4. Stavovi lokalnoga stanovništva o turističkom potencijalu rudarske geobaštine

Anketnom metodom ispitani su i stavovi stanovnika Grada Mursko Središće o turističkom potencijalu rudarske geobaštine. Prva dva pitanja utvrđuju mišljenje ispitanika o tome što je potrebno napraviti s rudarskom geobaštinom na prostoru Murskoga Središća. I za halde (57,33 %) i za površinske iskope¹ (54 %) većina ispitanika je stava da ih je potrebno očuvati zakonskom zaštitom te koristiti za potrebe turizma i rekreacije (Sl. 1 i 2).

¹ Nije navođeno očuvati zakonskom zaštitom kao kod haldi jer su lokaliteti dio zaštićenih područja.

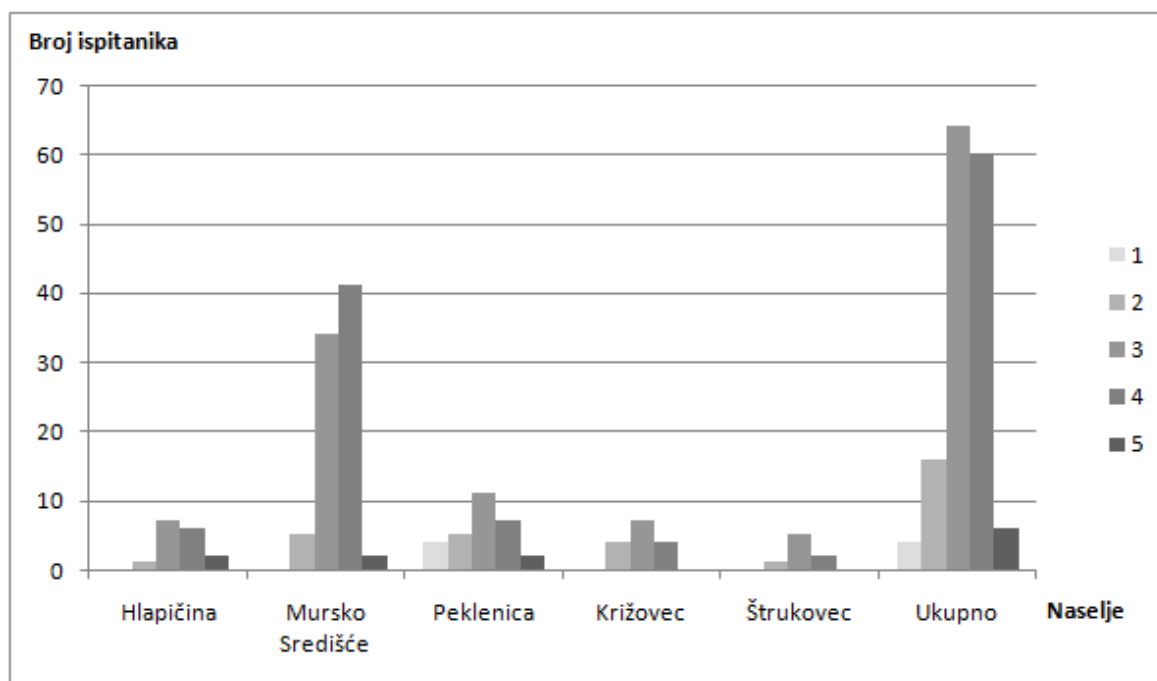

SI. 1. Stavovi ispitanika o tome što je potrebno napraviti s haldama na prostoru Murskoga Središća

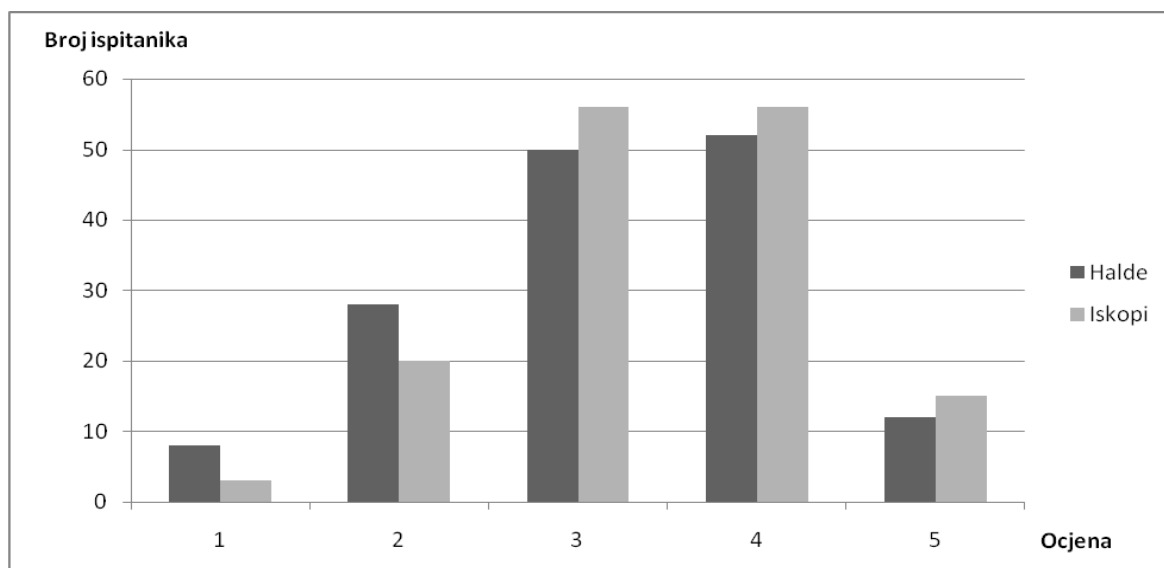
SI. 2. Stavovi ispitanika o tome što je potrebno napraviti s lokacijama površinskih iskopa ugljena na prostoru Murskoga Središća

Na pitanje *Prema vašem mišljenju, koliki turistički potencijal ima rudarska geobaština (halde i grabe) oko Murskoga Središća?* najveći broj ispitanika je na skali od 1 (nema nikakav turistički potencijal) do 5 (ima velik turistički potencijal) dao ocjenu 3 (42,67 %) i 4 (40 %) (Sl. 3).

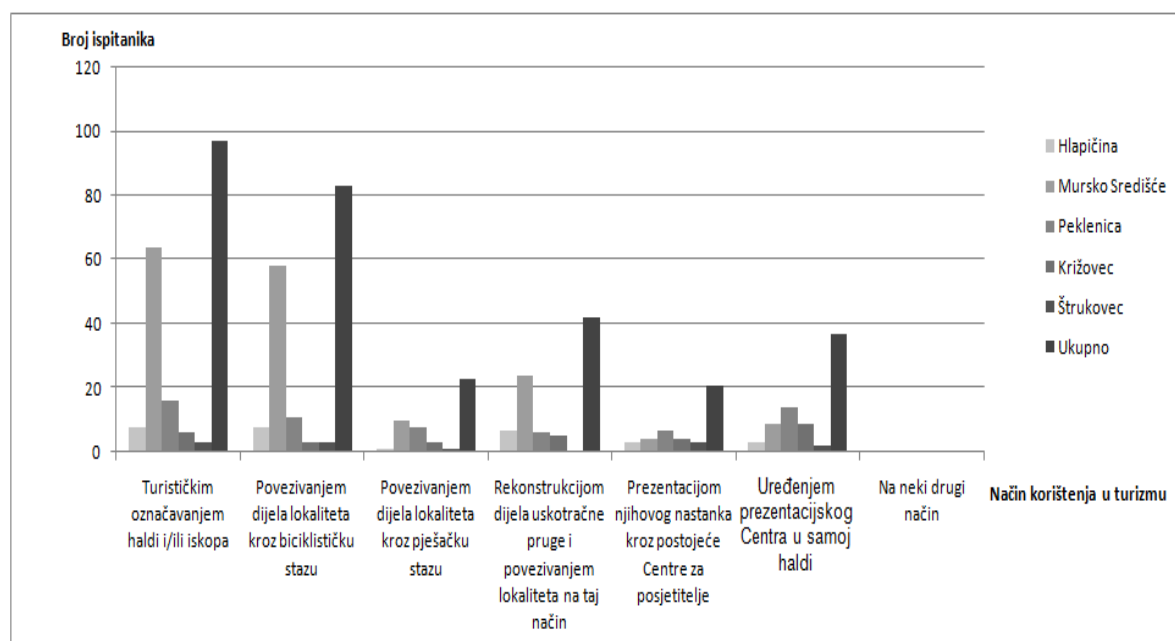
Sl. 3. Stavovi ispitanika o turističkom potencijalu rudarske geobaštine (halde i graba) oko Murskoga Središća (1 – nema nikakav turistički potencijal, 5 – ima veliki turistički potencijal)

Ispitano je i mišljenje o stupnju atraktivnosti halde i graba oko Murskoga Središća. Za halde, najveći broj ispitanika daje ocjenu 4 (34,67 %), dok za grabe isti broj ispitanika daje ocjenu 3 (37,33 %) i 4 (37,33 %) (Sl. 4).

Sl. 4. Stavovi ispitanika o stupnju atraktivnosti haldi i graba oko Murskoga Središća (1 – nizak stupanj atraktivnosti, 5 – visok stupanj atraktivnosti)

Ispitanici su iznosili i mišljenje o načinima iskorištavanja rudarske geobaštine oko Murskoga Središća u turizmu. Mogli su se odlučiti za više od jednoga odgovora te je najveći broj ispitanika mišljenja da je potrebno turistički označiti najznačajnije halde i/ili grabe (64,67 %), gdje bi bile prezentirale najznačajnije turističke informacije. Neke druge načine korištenja ispitanici nisu znali (Sl. 5).

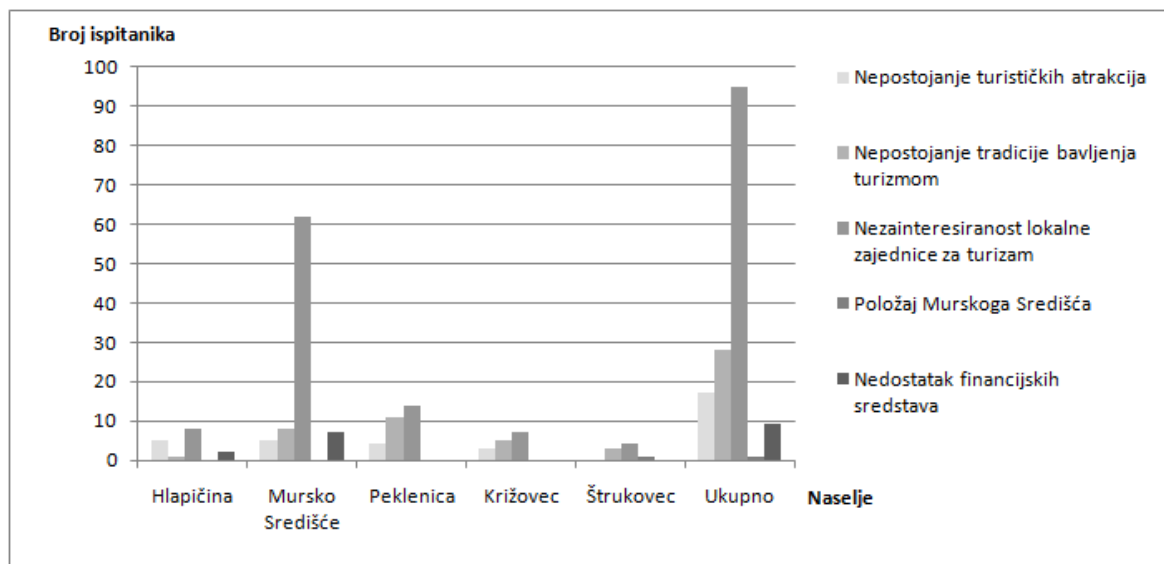

Sl. 5. Stavovi ispitanika o načinima iskorištavanja rudarske geobaštine oko Murskoga Središća u turizmu

Od ukupnog broja ispitanika samo njih 10 (6,67 %) se u narednih 5 godina planira aktivno uključiti u razvoj turističke ponude područja i to na sljedeće načine:

- pružanjem usluge smještaja u domaćinstvu – 1 ispitanik u naselju Peklenica,
- otvaranjem kušaonice proizvoda koje proizvode te njihovom prodajom na kućnom pragu – 4 ispitanika (Mursko Središće 2, Hlapičina i Križovec po 1),
- osmišljavanjem i ponudom turističkog proizvoda koji sada ne postoji u okolici Murskoga Središća – 3 ispitanika (po jedan iz Murskoga Središća, Peklenice i Križovca),
- otvaranjem restorana – 1 ispitanik (Peklenica),
- pružanjem usluga turističkog vođenja – 1 ispitanik (Križovec).

U posljednjem pitanju ispitanici su stavovi o tome što je najveća prepreka razvoju turizma na prostoru Murskoga Središća. Visokih 63,33 % ispitanika ističe kao najveću prepreku nezainteresiranost lokalne zajednice za turizam, a nakon toga nepostojanje tradicije bavljenja turizmom 18,67 % (Sl. 6).

Sl. 6. Stavovi ispitanika o preprekama razvoju turizma na prostoru Murskoga Središća

5. Zaključak

U važećim strateškim dokumentima za sektor turizma Međimurske županije, rudarska geobaština nije percipirana kao turistički potencijal. Percipiran je povijesni značaj rudarstva u okolini Murskoga Središća, ali ne i značaj elemenata u krajobrazu koji su rezultat te djelatnosti. Kazivači prepoznaju povijesni značaj rudarstva ugljena oko Murskoga Središća te ga smatraju potencijalom za razvoj turizma, a halde i grabe spominju marginalno i još uvijek u potpunosti ne percipiraju turistički potencijal predmetne rudarske geobaštine.

Veći broj ispitanika je prepoznao grabe, u odnosu na halde, kao element krajobraza sa srednjim i visokim stupnjem atraktivnosti. Za grabe je ocjene 3, 4 ili 5 je dalo 84,67 % ispitanika, a za halde 76 %. Kao najznačajniji način iskorištavanja rudarske geobaštine u turizmu prepoznato je bazično turističko označavanje lokaliteta te njihovo povezivanje prije svega biciklističkom stazom. Također su kao značajniji prepoznati rekonstrukcija dijela uskotračne pruge za potrebe turizma, kao i uređenje prezentacijskoga Centra u samoj haldi. Aktivno se u razvoj turističke ponude planira uključiti manji broj ispitanika i to u najvećoj mjeri otvaranjem kušaonice proizvoda koje već sada proizvode. Kao najveću prepreku razvoju turizma ispitanici ističu nezainteresiranost lokalne zajednice za turizam.

S obzirom na činjenicu da Općina Sveti Martin na Muri ima najviši stupanj turističkoga razvoja u Međimurskoj županiji posjetiteljima je potrebno omogućiti konzumaciju novih turističkih proizvoda s ciljem dužih boravaka, a i privlačenja novih posjetitelja te daljnega turističkoga razvoja cijele regije. Upravo zato je rudarsku geobaštinu

oko Murskoga Središća potrebno integrirati u turističku ponudu glavne destinacije boravišnoga turizma Međimurske županije – Toplice sveti Martin i povezati s ostalim komplementarnim oblicima turizma: ruralnim (pogotovo vinskim), kongresnim i onim orijentiranim na *wellness*. O tome kod lokalnih dionika postoji svijest, što potvrđuju anketa i dubinski intervjui, ali je u tom smjeru dosad malo učinjeno.

Literatura

1. Curić, Z., Glamuzina, N., Opačić, V. T. (2012). Contemporary Issues in the Regional Development of Tourism in Croatia. U: Hrvatski geografski glasnik 74/1, 19-40, Zagreb.
2. Mesarić, M. (2015). Zaštita i valorizacija rudarske geobaštine na primjeru Murskoga Središća. Disertacija, Zagreb, Geografski odsjek PMF-a, 187 str.